

מספר 271 בנושאים מדיניים:

ההיבטים הביטחוניים של ישום תוכנית ההתנתקות מרצועת עזה וצפון השומרון

מסמך זה יבחן את ההשלכות הביטחוניות הישירות והעקיפות המיידיות, של תכנית ההתנתקות.

כיום אחראית אוגדה מרחבית סדירה על הגנת ההתנחלויות והפעילות הצבאית ברצועת עזה, וחטיבה מרחבית (חטיבת מנשה) בצפון השומרון. פינוי ההתנחלויות יקטין את החיכוך עם הפלסטינים ויפנה את כוחות צה"ל המרותקים כיום להגנת גוש קטיף והישובים בצפון השומרון בעיקר למשימות אחרות אך גם לתגבור הכוחות המאבטחים את המכשול. במקדם יהיה ניתן לבטל את מפקדת חטיבת מנשה, ובמסגרת רגיעה מתמשכת, פרי תהליך מדיני, אפשר יהיה גם לבטל את מפקדת האוגדה בעזה, ובטווח רחוק יותר אף לחסוך בהוצאה הלאומית לביטחון ע"י איחוד הפיקודים המרחביים דרום ומרכז. מנגד, היערכותו החדשה של צה"ל סביב הרצועה מחייבת השקעה ראשונית בהיקף של מאות מיליוני שקלים שעיקרה מיועד ליצירת עומק חליפי באמצעות מערכת מכשול כפולה הכוללת מערך איסוף, תקשורת, שליטה ובקרה מתקדמים.

בכל דרך, דפוסי פעילותו של השב"כ, שנהנה עד כה מנקודות מפגש רבות עם האוכלוסייה הפלסטינית, יידרשו שינוי והתאמה, לרבות שימוש רב יותר באמצעים טכנולוגיים מאשר הפעלתם של סוכנים.

המשך נוכחותו ופעילותו של צה"ל לאחר הפינוי בצפון השומרון ובציר "פילדלפי", שבגבול הרצועה-מצרים, עשוי לשמר מקורות חיכוך תמידי שיצריך השקעת כוחות ואמצעים מתוגברים. פריסה אפקטיבית של הכוחות המצריים עשויה לנטרל חולשה זו בעזה, אך את זו יש לשמר בהיקף ובחימוש שנקבעו ולקיימה עד להסדר אחר או קבע עם הפלסטינים.

צוות ההיגוי

מר עוזי ברעם, יו"ר
ח"כ גלעד ארדן
מר הרמן בונץ
ד"ר יוסי ביילין
ח"כ איתן כבל
ח"כ אתי לבני

חברי צוות ההיגוי בעבר

יו"ר ראשון,
הנשיא חיים הרצוג ז"ל
יו"ר שני,
מר חיים י. צדוק ז"ל
ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
עו"ד יוסי כץ
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר

בשיתוף:

קרן פרידריך אברט
חסויות:
משה קורניק

Steering Committee

Mr. Uzi Baram Chair
Mr. Gilad Erdan, MK
Mr. Hermann Bünz
Dr. Yossi Beilin,
Mr. Eitan Kabel, MK
Ms. Eti Livni, MK

Former members of the steering committee

Former Chair,
The Late President
Chaim Herzog
Former Chair,
The Late Mr. Haim J.
Zadok
Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister

In cooperation with:

Friedrich Ebert

Stiftung

Sponsors:

Moshe Kornik

ישראל עשויה לשכנע את הפלסטינים להעתיק את מעבר הסחורות ממצרים לרצועה דרך מעבר ניצנה שבשליטתה אך אלו יסרבו לפיתרון דומה למעבר אנשים. על ישראל להניח כי באישור המעבר ימצאו את דרכם לרצועה גם חברי ארגוני טרור אסלאמיים, אך היא לא תוכל לתבוע את השליטה במעבר באם היא מבקשת להכריז בפני הקהילה הבינלאומית על סיום אחריותה לגבי המתרחש ברצועת עזה.

השלכות תוכנית ההתנתקות כמהלך יחידי

ללא שינוי במערכת היחסים בין ישראל והפלסטינים היתרונות של ההתנתקות מרצועת עזה וצפון השומרון מוגבלים. באם ההתנתקות תיתפס על ידי הפלסטינים כצעד יחיד שמטרתו דחיית ההידברות גם לאחר הבחירות הצפויות בשני הצדדים, אזי סיכויי הפסקת האש להתמיד נמוכים מאוד והעימות האלים יתחדש ביתר שאת.

גורם נוסף העשוי להשפיע על אחדות העמדה הפלסטינית ומכאן על שימורה של הפסקת האש היא המערכת הפוליטית הפנים פלסטינית. הכלתו של החמאס במוסדות הרשות הפלסטינית ובמוסדות אש"ף, תוך מתן ייצוג הולם לשיעור התמיכה ממנה הוא נהנה היום בקרב האוכלוסייה הפלסטינית, עשויה להביא לריסון פעילות הטרור של הזרוע הצבאית, משום שהאחריות שהוא יבקש לגלות כלפי הצבור הפלסטיני ביחס לתגובה הישראלית הצפויה וכתוצאה מהלגיטימציה לה הוא שואף ביחסיו עם הקהילה הבינלאומית.

באם יתחדש העימות האלים הפלסטינים לא יוכלו למקד את הפיגועים בתוך הרצועה ובצפון השומרון ולכן יחפשו מטרות אחרות ורחוקות יותר, לרבות בישראל. המשך נוכחות צה"ל בציר "פילדלפי" תמשוך חלק גדול מהעימות לאזור הזה והכוחות הישראליים יאלצו להרחיב את הציר הצר והנחות מבצעית, ע"י כיבוש אזורים סמוכים ברפיח והריסתם של הבתים בו. הנחת מטענים וירי מנגד על הכוחות הפועלים לאורך המכשול תביא להגדלת החיץ הביטחוני באמצעות "חישוף" של שטחים חקלאים והריסת מבנים. מהלכים אלו יסלימו את עוצמת העימות עם הפלסטינים בכל הקשור לדפוסי הפיגועים ומיקומם ואף יפגעו בתדמיתה של ישראל בעולם. הפלסטינים ימשיכו במאמציהם בחפירת המנהרות מתחת למכשול לשיגורם של מחבלים ולהחדרת אמצעי לחימה, ובפיתוח היכולת לשגר רקטות לעבר יישובים בשטח ישראל. שני איומים שאין עבורם לישראל תשובה מבצעית טובה בשלב זה. ניתן להניח כי בהמשך יצליחו הפלסטינים לפתח או להבריח רקטות בעלות טווח ארוך יותר שיאיימו גם על יישובים נוספים וביניהם העיר אשקלון.

יש לזכור כי נוכחותו של צה"ל בהתנחלויות היום אינה משפיעה על יכולתם של הפלסטינים לשגר רקטות ממרכזי הערים והכפרים, וסיכול של התופעה יחייב, בדומה להיום, פעילות של כוחות החודרים מהחוץ אל אזורי השיגור. בשל צפיפות האוכלוסייה ואופי השטח המישורי הסיכון בפעילות מבצעית של כוחות קטנים הינו רב ולפיכך יבכר צה"ל להפעיל כוחות אוויריים, ורק מדי פעם יקיים מבצעים קרקעיים בכוחות גדולים לפרקי זמן משתנים בהתאם לתוצאות ולמחירים שייגבו בפעילות.

השלכות תוכנית ההתנתקות כחלק ממהלך כולל

באם ההינתקות תיתפס כשלב ראשון בתהליך יישוב הסכסוך בין שני העמים שצריך להוביל לאחר יישומו המוצלח למו"מ על הסדר הקבע, בין אם במסגרת יישום "מפת הדרכים" או במסגרת בילטרלית יותר, תוך כדי שפור בתנאי חייהם של הפלסטינים ובכלכלתם, אז רבים הסיכויים שהפסקת האש השבירה תימשך ואף תתחזק לכדי תאום ביטחוני אפקטיבי למלחמה בטרור. במסגרת זו יידרש תיאום ביטחוני נרחב להפעלה מחודשת של שדה התעופה בדהנייה, לבניית הנמל הימי בעזה ולתפעולו, לקיומו ולאבטחתו של מעבר בין הגדה המערבית ורצועת עזה, בין באמצעות כביש או בין באמצעות רכבת.

מהלכים מדיניים עתידיים ופינוי נוסף של יישובים יהיו חלק מהם, וילוו בהיערכות מחודשת של צה"ל ביהודה ושומרון. צעדים אלו יחייבו את חידושה של מערכת התיאום והקישור הביטחוניים, אך ללא הסיורים המשותפים למיניהם.

מהלכים אלו עשויים לצמצם את היקף הכוחות המרותקים להתנחלויות המבודדות ולצירים הארוכים המובילים אליהן ולאפשר לצה"ל לקיים פעילות משתנה, דינאמית וממוקדת מודיעין. אזרוחה של מערכת המעברים ונקודות הביקורת בהיקף המתוכנן תפנה מאות רבות של חיילים לפעילות מבצעית איכותית ותפחית את החיכוך הבלתי מקצועי עם האוכלוסייה הפלסטינית.

בנוסף, בשני התרחישים קיים חשש שעזיבת ציר פילדלפיה תגרור כניסת אמל"ח כמו רקטות ארוכות טווח.

לסכום

ניתן לומר שבעוד המשמעויות הביטחוניות המיידיות של ישום תוכנית ההתנתקות ברורות וכמעט צפויות, הרי שבטווח השנה הקרובה דפוסי הפעילות הביטחונית יכולים לנוע משיתוף פעולה אפקטיבי עם הפלסטינים ועד לעימות אלים, התממשותם מותנת באופי היחסים שיתפתחו בין הצדדים ביחס להמשך המשא ומתן להסדר קבע ובאופן שילובו אם בכלל של החמאס במוסדות השלטוניים הפלסטינים.